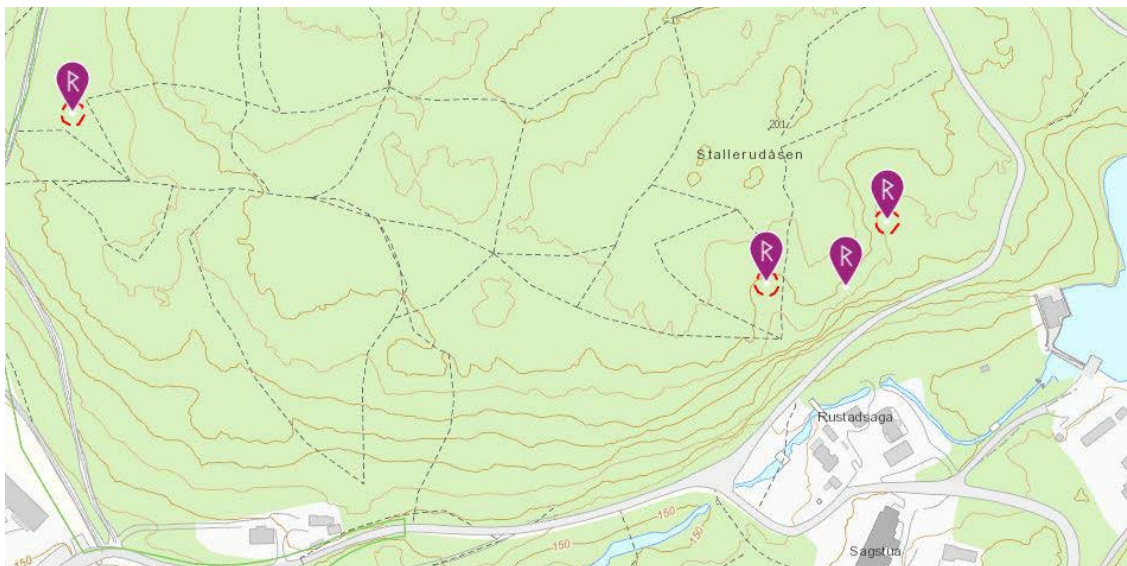

Stallerudåsen – et fangstanlegg

Frode Ciljan Jakobsen

Oversikt over «tidligere» registreringer av fangstlokaliteter på Stallerudåsen (kart fra Kulturminnesøk.no). Fangst-/kullgrop er merket med rød ring. Lokalitet uten ring er registrert som mulig steinbrudd.

På Stallerudåsen, rett nord for serveringsstedet Rustadsaga, ligger en del groper i marken. 3 av disse er tidligere registrert som hhv. 1 kullgrop (den vestre) og 2 fangstgroper.

I forbindelse med en høringsuttalelse våren 2021 ble det aktuelt å undersøke om disse gropene var intakte, og om man kunne tilføye ytterligere opplysninger.

Ved gjennomgang av laserkart av åsen på nettstedet hoeyedata.no, var de aktuelle gropene godt synlige, og i tillegg ble det observert ytterligere andre strukturer i terrenget. Dette måtte undersøkes ved befarng.

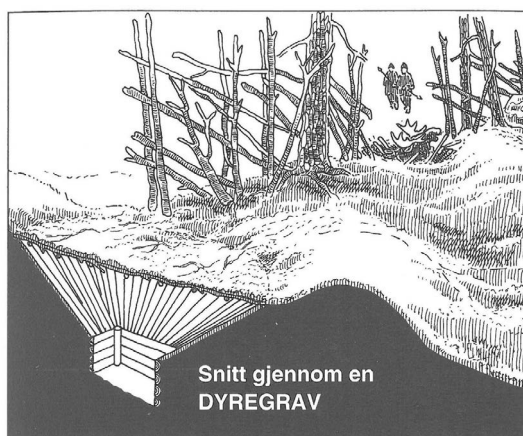
Familieutfukt

Familieturnen søndag den 18. april 2021 ble derfor lagt til åsen. Godt utrustet med utskrift av både laserkart og topografisk Saumfor vi området. Datter May var sporhund med far hengende etter som registrant og fotograf. Samboer Rannveig var medregistrant og fungerte ypperlig som supplerende målestokk.

Vi la en slagplan for å registrere fra øst mot

vest, og fra Rustadsaga gikk vi opp den sugende bakken som fører fram til Haraløkka. I den siste kneika før toppen tok vi inn i terrenget. Gjennom litt ulendt terreng med steinblokker og småkratt kom vi fram til en relativt åpen gressgang skrånende mot syd, hvor de to første gropene var lett synlige.

Far, som hang litt etter for å se nøyere på terrenget, fikk øye på ei steinrøys med en nedsenk-

Illustrasjon av ei fangstgrop fra Folldal - europeana.eu

Bogastelle/bågastille - snl.no/bågastille

ning liggende inntil en utstikkende bergknaus. Røysa lå i overkant av gropene med godt innsyn mot disse. Mistanken ble fort vakt om et mulig gjemmested (bogastelle) for jegere.

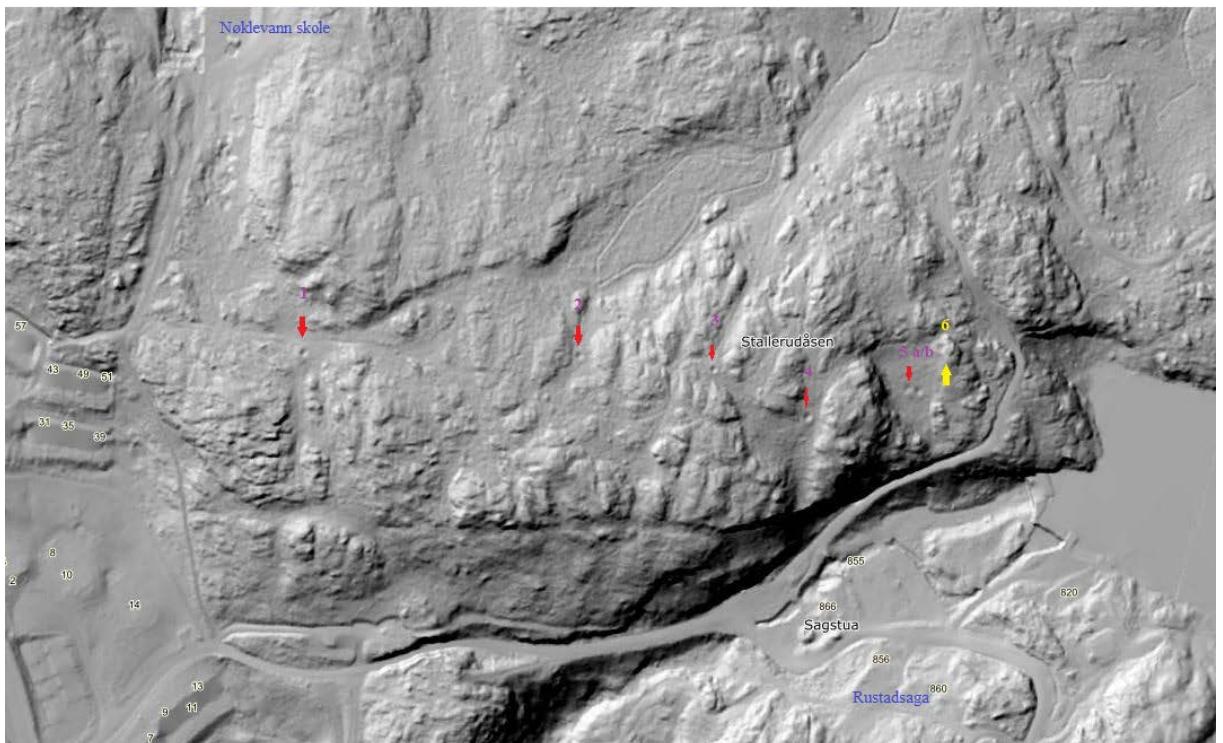
Røysa hadde ingen tydelige oppstablete murer, men en klar fordykning mot bergveggen. Om røysa hadde vært naturlig skapt, ved at isen hadde transportert steinblokkene framfor seg, ville den ikke ha etterlatt et søkk mot berget. Det syntes derfor som om mennesker hadde utnyttet ei røys til å skape seg et skjulested. Sammenhengen med gropene nedenfor gjorde at jeg valgte å registrere denne formasjonen som et mulig bogastelle.

Det er vanlig å nedtone slike strukturer til «mulig» når sammenhengen viser at det er en stor sannsynlighet. Alternativt kan det ha ligget et tak over gropen og gjort det mulig å benytte den som ei hytte eller annen type skjul.

Den østligste gropa var registrert i kulturminneregisteret Askeladden som en enkeltstående fangstgrop med diameter 5 m og en dybde på 0,8 m. Ut ifra vårt laserkart og vår befaring kunne vi se at det lå to groper på lokaliteten; orientert øst – vest for hverandre.

Jeg plottet gropene på appen Norgeskart på mobilen og fotograferte med medbragte målestokker, May og Rannveig.

Fra de østliggende fangstgropene gikk vi suksessivt vestover gjennom det sydskrånende terrenget. Det relativt åpne furuskoglandskapet med utallige bergrabber kan til dels være en utfordring. I utgangspunktet brukte vi laserkartet med ganske mange strukturer som skulle undersøkes. Enkelte litt usikre "grop" på digitalkartet ble avkrefte på stedet.

Oversikt over registreringer 18.04.2021. Rød pil for fangstgrav; gul pil for mulig bogastelle. Kartgrunnlag fra hoydedata.no

Ved øktens slutt kunne vi fastslå at det ligger 6 groper på 5 lokaliteter på Stallerudåsen. Den vestre gropen (grop 1) er i kulturminnebasen registrert som grop til framstilling av trekull/muligens en dyregrop sekundært benyttet til kullframstilling. Sett i sammenheng med hverandre må alle gropene sees som fangstgroper og sammen med bogastellet utgjøre et fangstanlegg.

Facebook

For å få en relativt rask avklaring på sannsynligheten av disse funnene ble registreringene den 21. april «publisert» på facebook.com under en gruppe med fagarkeologer - «Arkeologi i Norge». Siden jeg ikke kjente til tilsvarende anlegg fra «nære» kyststrøk, kun fra høyfjellet og skogsområdene i innlandet, var hovedspørsmålet mitt til arkeologene om det finnes andre slike «kystnære» registreringer.

Tilbakemeldingene var kun positive, og jeg fikk kjennskap til nylig registrerte fangstanlegg i Lillomarka og ved Maridalsvannet. Et enslig bogastelle er registrert ved Linderudkollen. Fangstgropene var datert fra 650 til 1700 e.Kr. Det skal sies at det «Gothaltsche Kaaber Werket» på 1700 tallet nok har brukt disse fangstgropene sekundært til kullframstilling og mulig surret til dateringen!

Datering

Dateringen av vårt anlegg er høyst usikker, men det er naturlig å se anlegget som en del av naturressursene folk i nærområdet benyttet seg av ved siden av jordbruket. De nærliggende gårdene Rustad og Bogerud er sannsynligvis nyryddet i tidlig middelalder (1050 – 1350 e.Kr.). Den langt eldre gården Bøler har hatt utmarksinteresser i dette området. Den langt yngre gården Bråten, like øst for Stallerudåsen, er skilt ut fra gården Bøler i 1736. Den eldste navngivningen av området finner jeg på et kart fra 1838, som betegner stedet som «Braaten skov». Først fra 1937 finnes det kart som benevner stedet som Stallerudåsen etter den nærliggende plassen Stallerud (på kart fra 1854) i vest.

Et anlegg for fangst av hjortedyr hvor teknolo-

gien er fangstgrop med støtte av jeger med pil og bue, er nærliggende å legge til middelalder, og da spesielt til perioden fra 1050 e.Kr. til den store pesten 1350 e.Kr. Nærmere tidsangivelse er vanskelig å gi uten å gjennomføre en arkeologisk utgravning og håpe på å finne organiske spor. Disse kan tidfeste anlegget nærmere ved hjelp av ¹⁴C-datering.

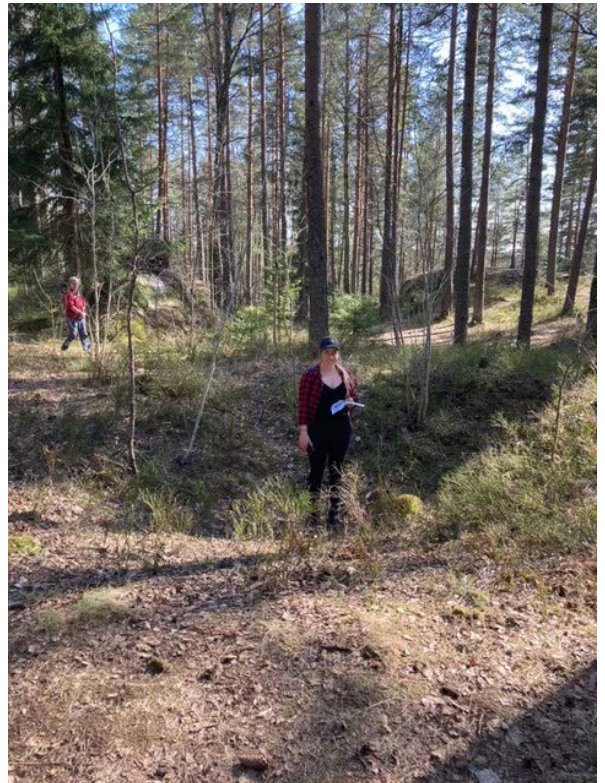
Registreringene

Stallerud 1

tidligere registrert som «Kullgrop (54817-1)»

Lagt inn av: Riksantikvaren

Grop, tydelig i terrenget, rund, lave voller, trekull i bunnen, kullblandet jord. Ytre diameter 7 m, indre diameter 4 m, dybde 1, 2 m. Kan eventuelt være ei dyregrav gjenbrukt som kullgrop. En stor stein midt i gropa, forsøk på gjenfylling? Plassering: 59.874143° N – 010.850453° E

Grop 1 sett fra øst.

Stallerud 2

ikke tidligere registrert.

Ligger i tråkk mellom bergrygger i relativt åpent skogsterreng. Ytre diameter ca. 5 meter.

Dybde ca. 0,7 m.

Plassering: 59.874533° N – 010.853317° E

Grop 2
sett fra øst

Stallerud 4

tidligere registrert som «Fangstgrop (15351-1)».

Lagt inn av: Riksantikvaren

Rund grop med lave, men tydelige voller, ikke trekull.

Største diameter 7 m, dybde 1,3 m.

Plassering: 59.874116° N – 010.855602° E

Grop 4
sett fra øst

Stallerud 3

ikke tidligere registrert.

Relativt åpent skogsterreng mellom bergrygger NØ-SV, like ved tråkk. En grop ca. 4 m i diameter, delvis oppfylt med "vegetasjon".

Plassering: 59.874260° N – 010.854876° E

Grop 3
sett fra øst

Stallerud 5 a/b

tidligere registrert som «Fangstgrop (15350-1)».

Lagt inn av: Riksantikvaren

Rund grop med lave, men tydelige voller, klar voll i NV, ikke trekull i jordboret. Ytre diameter 8 m, indre diameter 5 m, dybde 0,8 m.

Grop 5 a / b
sett fra øst
grop b
fremst

Endring av "15350-1". Lokaliteten består av 2 groper med 2 m avstand. Den vestre framstår som noe mindre enn den østre. Det er ikke tatt mål ved denne registreringer. Riksantikvaren har sannsynligvis registrert den østre av de to gropene.

Plassering 5b: 59.874298° N - 010.856852° E.

Stallerud 6

mulig bogastelle.

Ca. 50m NØ for grop 5 berdeten halvsirkelformet oppmuring inntill en bergrygg med bruddsten. Konstruksjonen er tydelig lagd av menneskelig aktivitet og kan fremstå som et bogastelle i forbindelse med fangstgropene i nedkant. Største diameter ca. 8 m; største høyde ca. 1 m. Plassering: 59.874526° N - 010.857028° E.

Etterskrift

Søndagsturen ga så gode resultater at det var fristende å forsøke å utvide søket etter fangstgropene på andre steder ved vannet. Det var særlig områdene vest for Sørli, fra tangen sør om Bukkeberget og nord til "Korketrekkeren" som var av interesse.

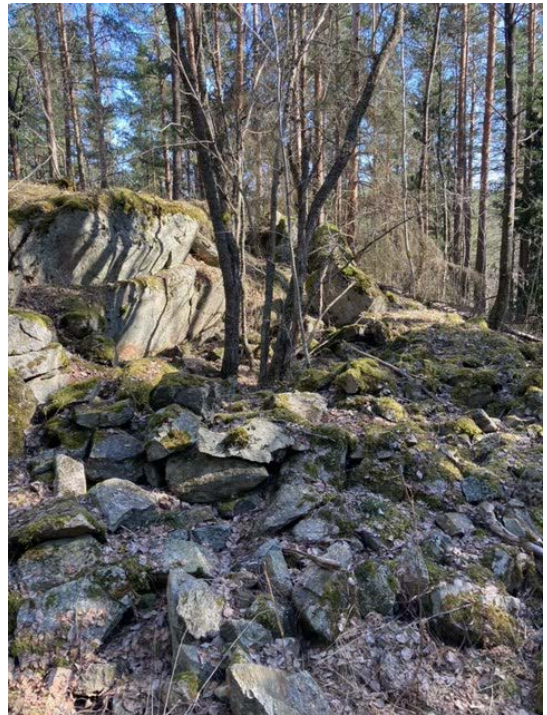
På nytt ble hoydedata.no utgangspunkt for gransking, og mulige formasjoner på kartet ble avmerket for nærmere undersøkelser i marken. Her er å bemerke at skanningen av terrenget øst for Bråten er av vesentlig dårligere oppløsning enn for de kartdata vi hadde for Stallerudåsen.

En vanlig hverdag i korona-april la far og datter ut på tur med optimistisk forventning om nye funn.

Det skal sies at det var godt med mygg i skogen i april etter gunstige vekstvilkår for denne. Den fulgte oss fra sted til sted med glade bitt og lystig summing.

En hel arbeidsdag ble benyttet til å avsøke gressganger mellom NS-gående bergrygger langs det meste av vestsiden av Nøkklevann. - Ikke spor av fangstgropene i området.

På trøtte bein hjem, foretrakk vi den enklere av

Stallerud 6; mulig bogastelle, sett fra sørvest

Heftyes anlagte vei fra Korketrekkeren mot Ulsrudvannet. Vi trakk av veien for å følge stien øst for Ulsrudvann, gjennom skogen ned mot Hareløkka. - Og boms!

I det myrete området SØ for Ulsrudvann gikk vi rett på, for ikke å si rett ned i, en grop.

En dag med mye mygg, litt kaffe og en Helnøtt, ble til slutt belønnet med en grop!

